

УДК 336.7

Гуцул М.О.

*аспірант кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету***ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА:
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ**

У статті досліджено економічну сутність та особливості фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства. Зазначено взаємозалежність стійкого розвитку від фінансового забезпечення підприємств. Детально проаналізовано теоретичні аспекти фінансового забезпечення та стійкого розвитку. У результаті аналізу наукових робіт багатьох учених запропоновано визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансове забезпечення, стійкий розвиток, динамічні системи, криза.

Гуцул М.О. ФИНАНСИРОВАНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ

В статье исследованы экономическая сущность и особенности финансового обеспечения устойчивого развития предприятия. Отмечена взаимозависимость устойчивого развития от финансового обеспечения предприятий. Подробно проанализированы теоретические аспекты финансового обеспечения и устойчивого развития. В результате анализа научных работ многих ученых предложено определение финансового обеспечения устойчивого развития предприятия.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, устойчивое развитие, динамические системы, кризис.

Hutsul M.O. FINANCIAL SUPPORT SUSTAINABLE ENTERPRISE DEVELOPMENT: ECONOMIC ESSENCE AND FEATURES

The article examines the economic nature and characteristics of financial support for sustainable development of the enterprise. It noted the interdependence of sustainable development by ensuring financial enterprises. Analyzed in detail the theoretical aspects of financial security and sustainable development. An analysis of scientific works of many scientists suggested definition of financial sustainable development of the enterprise.

Keywords: financial security, sustainable development, dynamical systems, crisis.

Постановка проблеми. Умови введення підприємницької діяльності в сучасних реаліях соціально-економічного життя України є нестабільними та дестабілізуючими. Монетарні та фіскальні антикризові методи державного регулювання та трьохкратна девальвація національної валюти за підсумками 2015 р. призводить до недоотримання прибутку, наростання збитковості, банкрутства, у результаті чого підприємствами не забезпечується не тільки розширене, а й просте відтворення і, як наслідок, знижується стійкість до умов функціонування виробничо-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, тому проблема фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства залишається надзвичайно актуальною.

Сучасний період забезпечення фінансовими ресурсами виявив низку проблем у діяльності господарюючих суб'єктів на макро- і мікрорівні, які знайшли відображення в їх нестійкому розвитку та потраплянню в так звану ентропію, тобто підприємства вийшли з системи динамічної рівноваги. Це ставить перед менеджерами цих підприємств низку завдань, що вимагають швидкого вирішення. Зокрема, збільшення рентабельності, платоспроможності та зменшення собівартості ставить перед ними завдання формування та вдосконалення фінансового забезпечення, функціонування якого давало б можливість стабільного розвитку на перспективу. У сучасних умовах економічна сутність та особливості значення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства якісно змінюється. Воно трансформується з пасивного розподільного та перерозподільного механізмів вального внутрішнього продукту в основний регулятор господарської діяльності сучасних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика теоретичного базису та практики фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства є однією з найбільш дискусійних у сучасній науці і представлена в наукових працях вітчизняних та закордонних авторів: В. Андрущенко, Г. Базарової, Ю. Вави-

лова, О. Василика, О. Гончаренко, В. Дем'янишина, О. Кириленко, К. Павлюка, І. Ткачук, В. Федосова, К. Рейнхарда, К. Рогоффа, А. Фатаса, І. Міхаса.

Незважаючи на наявність значного обсягу наукових досліджень, під час формування теоретичного підґрунтя фінансового забезпечення підприємств недостатня увага приділяється врахуванню їх ролі у забезпеченні стійкого розвитку підприємства.

Мета статті полягає у з'ясуванні економічної сутності та особливостей визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі досить широко використовуються поняття «фінансове забезпечення» та «стійкий розвиток». Проте на даний момент відсутній методичний підхід до визначення «фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства» як економічної категорії за своїм обсягом та змістом.

Для повного та обґрунтованого визначення поняття «фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства» розглянемо наукову дефініцію його системних елементів – фінансового забезпечення та стійкого розвитку.

У українській економічній думці немає однозначної відповіді на питання змісту вищезазначених категорій. Розглядаючи різноманітні літературні джерела, плюралізм думок та тверджень, наведемо найбільш раціональні погляди вчених із приводу фінансового забезпечення та стійкого розвитку.

Фінансове забезпечення, виступаючи одним зі значущих каналів руху грошових потоків у виробничій сфері, характеризує здатність фінансової системи сформувати такі економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу з приводу руху фінансових ресурсів, які забезпечать розвиток економіки, необхідний для гарантії національної економічної безпеки, закріплення ролі країни як одного з глобальних лідерів, задоволення соціально-економічних потреб суспільства [5, с. 119].

Більша частина науковців фінансове забезпечення розглядають як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання в достатньому розмірі та їх ефективне використання. Такого підходу у своїх наукових працях дотримуються О. Кириленко [2, с. 41–42], С. Юрій і В. Федосов [11, с. 94], Н. Кравчук [4, с. 56]. Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства, розглядає В. Опарін [6, с. 56]. В. Федосов вважає, що фінансове забезпечення – це система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер [10, с. 49]. О. Романенко фінансове забезпечення визначає як покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою [8, с. 18].

С.С. Марковський та С.О. Кравченко фінансове забезпечення пояснюють як структурну діяльність, яка враховує дві важливі системні складові:

- основна діяльність, яка насамперед реалізує головне стратегічне завдання підприємства у виробництві та реалізації робіт, товарів, послуг та спонукає до мобілізації, накопичення, перетворення та розподілу децентралізованих фінансових коштів у напрямі до кінцевого їх споживача з метою досягнення позитивного фінансового результату (функціональна підсистема);

- менеджерська діяльність, яка створює надійну оптимізаційну та ефективну фінансову забезпеченість підприємств (управлінська підсистема).

Під фінансовим забезпеченням вищезгадані науковці розуміють структуровану системну діяльність із приводу накопичення, перетворення, розподілу та мобілізації фінансових потоків на шляху до кінцевого їх споживача з метою реалізації її цілей [7, с. 54].

Будь-яка господарська діяльність суб'єктів підприємницької діяльності для стійкого розвитку потребує різноманіття фінансових джерел, які повинні перебувати в арсеналі кожного підприємства.

На рис. 1 представлено найпоширеніші ресурси фінансового забезпечення підприємства.

Власні фінансові ресурси спочатку створюються при формуванні суб'єктів підприємницької діяльності його засновниками, а далі збільшуються чи зменшуються в процесі здійснення підприємством фінансової, інвестиційної та господарської діяльності. Внесені засновниками фінансові ресурси підприємство вкладає в придбання основного та оборотного капіталу, здійснює фінансово-господарську діяльність і отримує дохід. Залежно від напрямку інвестиційної та дивідендної політики прибуток більшою чи меншою мірою накопичується, спрямовується на збільшення своїх фінансових фондів і використовується для розширення його діяльності.

Таким чином, підприємство успішно функціонує та формує фінансове забезпечення діяльності через: цільові надходження, амортизаційні відрахування,

стійкі пасиви та прибутку від основної, операційної, фінансово-інвестиційної діяльності.

У разі незадовільної діяльності підприємства, тобто виходу так званої зони стійкого зросту,

Рис. 1. Види фінансового забезпечення підприємства

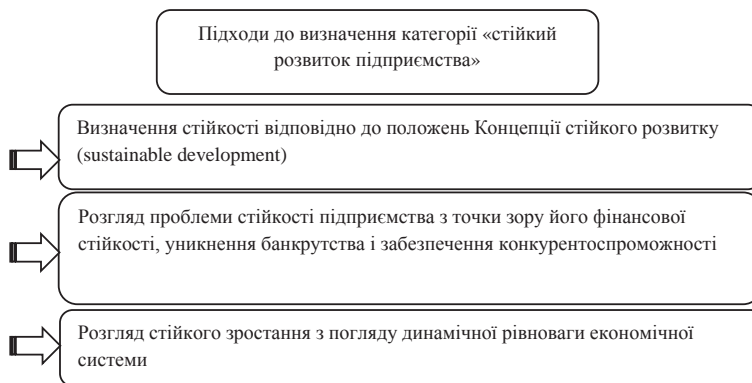

Рис. 2. Підходи до визначення категорії «стійкий розвиток підприємства»

Рис. 3. Фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства

можуть виникнути проблеми з платоспроможністю та неможливістю втриматися в конкурентному середовищі своєї виробничої сфери. За рахунок сформованого в результаті господарської діяльності власного фінансового потенціалу можливе збереження стійкого розвитку в динамічній системі мінливої фінансово-економічної кон'юнктури та кредитоспроможності підприємства.

Наступним джерелом фінансового забезпечення підприємства виступають кошти, які мобілізуються на фінансовому ринку, та кошти, які поступають в порядку розподілу фінансових надходжень: кредитні ресурси, емісії цінних паперів та державна фінансова допомога. Потрібно зазначити, що даний мобілізаційний ресурс ефективно використовувати за дієвого фондового ринку, стимулюючої монетарної та фінансової політики центрального банку та уряду.

Проаналізувавши закордонні та вітчизняні наукові праці, потрібно виділити три основні підходи до розгляду поняття стійкого розвитку підприємства, що існують сьогодні в економічній науці (рис. 2).

Перший підхід під час оцінювання стійкості економічної системи виходить із положень Концепції стійкого розвитку (sustainable development), запропонованою Міжнародною комісією ООН з навколишнього середовища і розвитку в 1987 р.

Нова стратегія розвитку людства виходить із пріоритетів майбутнього й обмеження факторів виробництва та їх неефективного використання. Дану концепцію можна визначити як стратегію виживання і неперервного розвитку цивілізації в умовах збереження довкілля.

Підтримують ці погляди Л. Мельник, А. Деркач, А. Семенов та А. Фадеєва, які під стійким розвитком розуміють розвиток як такий, за якого економічні, екологічні та соціальні пріоритети збалансовуються та інтегруються, а темпи економічного зросту не перевищують темпів відтворення природних багатств, причому головним показником такого розвитку вважається покращання якості життя [9, с. 49].

Іншого підходу щодо розгляду проблеми стійкості розвитку підприємства дотримується сьогодні більшість російських та українських економістів, таких як Є. Коротков, Н. Кульбака, І. Недін, І. Сенько, Ю. Масленко, А. Шеремет, В. Дергачьова, Д. Ковальов і Т. Сухорукова, З. Коробкова. Економічну стійкість підприємств вони порівнюють із його фінансовим становищем.

Фінансова стійкість, на думку представників цього підходу, складається за рахунок стійкого одержання підприємством доходу, що надає можливість для вільного маневрування та ефективного використання фінансових джерел та допомагає підвищенню ритмічності та стабільності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції. Проте сьогодні в Україні більшість підприємств знаходяться в зоні збитковості, при цьому вони не є банкрутами і продовжують свою діяльність. На нашу думку, фінансова стійкість хоч і є однією з найважливіших передумов стійкого розвитку, проте не повною мірою розкриває зміст категорії «стійкість підприємства».

Зовсім іншого підходу притримуються такі визначні економісти, як Й. Шумпетер, Дж.С. Міль, Р. Харрод, Д. Морріс, Ф. Котлер тощо. У даному підході ми бачимо порівняння понять «розвиток», «ріст», «зростання», що передбачають тільки збільшення кількісних, а не якісних ознак соціально-економічної системи.

Для того щоб уточнити дефініцію «стійкість» і обрати найвірогідніший підхід, звернемось до теорії

систем. У цій науці насамперед виокремлюють стійкість руху системи та стійкість рівноваги. Під рівновагою потрібно розуміти таке положення системи, яке визначається сталістю параметрів, тобто встановлений режим функціонування, структура, параметри її входів та виходів залишаються незмінними. О. Василенко [1, с. 345] пояснює рівновагу фірм як рівність попиту та пропозиції в системі всіх джерел фірм.

Стан рівноваги характерний для систем, що не мають зв'язків із зовнішнім середовищем, тоді як для відкритих систем (до яких належать і людина, і суспільство, і національна економіка, і підприємство) рівновага можлива лише як мить у процесі постійних змін. Рівноважні системи не здатні до розвитку та самоорганізації, оскільки подавляють відхилення від свого стаціонарного стану, тоді як розвиток і самоорганізація передбачають якісні зміни. Тому ми вважаємо, що доцільно вживати стосовно стійкого розвитку підприємства поняття «динамічна рівновага», що усуває будь-які аспекти сталості, статичності, заперечення змін.

Стан рівноваги залежно від поведінки системи може бути стійким (стаціонарним) або хитким (нестійким), коли зміни параметрів системи породжують подальші зміни в тому самому напрямі та посилюються з плином часу [3, с. 43].

Таким чином, розглянувши та проаналізувавши роботи вітчизняних та закордонних учених щодо трактування та визначення економічного змісту фінансового забезпечення та стійкого розвитку підприємства, ми пропонуємо узагальнюючі визначення цих понять (рис. 3).

Фінансове забезпечення підприємства – це економічні відносини, у процесі яких створюються і розподіляються фонди грошових коштів для забезпечення підприємства основними та оборотними активами, власними та залученими фінансовими ресурсами, достатніми для безперервного процесу виробництва та реалізації продукції.

Стійкий розвиток підприємства – це розвиток при якому підприємство знаходиться в динамічній системі рівноваги за визначеним напрямом та траєкторією в умовах постійних волотильних змін економічної кон'юнктури.

За допомогою наукового методу пізнання синтезу та аналізу наводимо таке визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства: ефективне маневрування та використання фінансових ресурсів, яке сприяє підвищенню платоспроможності та ліквідності, ритмічності та надійності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції за визначеним напрямом та траєкторією еволюційно-іноваційного розвитку в умовах постійних волотильних змін економічної кон'юнктури.

Висновки. В умовах ринкової конкуренції головним фактором стійкого розвитку підприємства є оптимальне фінансове забезпечення, за яким підприємство знаходиться в динамічній системі рівноваги з визначеним напрямом розвитку, при якому суб'єкти підприємницької діяльності ефективно маневрують власними та залученими фінансовими ресурсами.

Питання фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, його складових частин, а також виявлення факторів, що впливають на стан і розвиток підприємства, побудова системи індикаторів економічних показників підприємств можуть бути темами для подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко А.В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: [монография] / А.В. Василенко. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
2. Кириленко О.П. Финансы (теория та вітчизняна практика): [навч. посіб.] / О.П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
3. Кориков А.М., Сафьянова Е.Н. Основы системного анализа и теории систем / А.М. Кориков, Е.Н. Сафьянова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1989. – 207 с.
4. Финансы / Н.Я. Кравчук, В.П. Горин, Т.Б. Ясеновська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 432 с.
5. Никонова Я.И. Инновационная политика в системе государственного регулирования устойчивого развития национальной экономики / Я.И. Никонова. – Новосибирск: НГТУ, 2010. – 260 с.
6. Опарин В. Финансы (Загальна теорія): [навч. посіб.] / В. Опарин; 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
7. Петровська І.О. Финансы (з елементами статистики фінансів): [навч. посіб.] / І.О. Петровська, Д.В. Клиновий. – К.: ЦУЛ, 2002. – 300 с.
8. Романенко О. Финансы: [підручник] / О. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
9. Фадеева А.С. Концепция устойчивого развития туризма / А.С. Фадеева // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 89. – С. 48–51.
10. Федосов В. Бюджетный менеджмент: [підручник] / За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
11. Финансы: [підручник] / С.І. Юрій, Л.М. Алексеєнко, І.В. Зятковський; за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

УДК 336.73

Катан Л.І.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

Добровольська О.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ УСТАНОВАМИ

Статтю присвячено теоретичним питанням оздоровлення банків. Досліджено природу кризи, її форми та ознаки, що дасть змогу сформулювати причини виникнення кризових явищ у кредитних установах. Запропоновано методи превентивного (попереджувального) антикризового управління в кредитних установах. Розглянуто зовнішні та внутрішні причини кризових явищ у кредитних установах. Виявлено механізми зниження ризиків для банківських установ.

Ключові слова: криза, банківська криза, оздоровлення банків, антикризові заходи, безпека банківського бізнесу, антикризове управління.

Катан Л.И., Добровольская Е.В. АНТИКРИЗИСНОЕ УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМИ УЧРЕЖДЕНИЯМИ

Статья посвящена теоретическим вопросам оздоровления банков. Исследованы природа кризиса, его формы и признаки, что позволит сформулировать причины возникновения кризисных явлений в кредитных учреждениях. Предложены методы превентивного (предупредительного) антикризисного управления в кредитных учреждениях. Рассмотрены внешние и внутренние причины кризисных явлений в кредитных учреждениях. Выявлены механизмы снижения рисков для банковских учреждений.

Ключевые слова: кризис, банковский кризис, оздоровление банков, антикризисные меры, безопасность банковского бизнеса, антикризисное управление.

Katan L.I., Dobrovol'ska O.V. CRISIS MANAGEMENT CREDIT INSTITUTIONS

The article is devoted the theoretical questions of making healthy of banks. Investigational nature of crisis, his form and sign which will allow to set forth reasons origin of the crisis phenomena in credit establishments. The methods of preventive (preventive) anticrisis management are offered in credit establishments. External and internal reasons of the crisis phenomena are considered in credit establishments. Found out the mechanisms of decline of risks for bank institutions.

Keywords: crisis, bank crisis, making healthy of banks, anticrisis measures, safety of bank business, anticrisis management.

Постановка проблеми. В останні десятиліття в розвитку світової економіки виразно просліджуються дві внутрішньо зв'язані тенденції: глобалізація і зростання нестабільності. Особливо яскраво вони виявляються в банківському секторі економіки як найбільш чутливого до всіх змін, особливо зовнішніх, в економіці, політиці, соціальній сфері. З кінця 1970-х років в десятках країн, включаючи розвинені, такі, що розвиваються, і країнах із перехідною економікою відбуваються системні банківські кризи, причому в окремих державах вони траплялися не одноразово.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним теоретичним питанням оздоровлення банків приділяли увагу відомі українські економісти. Зокрема,

у працях В. Міщенко [1], І. Вядрової [2], К. Раєвського [3] та О. Барановського [4] розкриваються основні напрями оздоровлення банків шляхом їх реорганізації та реструктуризації, але з акцентом на проблематику неплатоспроможних банків; А. Штангрет, О. Копилук, В. Василенко, З. Шершньова, С. Оборська висвітлюють питання антикризового управління на підприємствах. Значний внесок у систематизацію підходів до антикризового управління в кредитних установах зробив російський економіст А. Тавасієв [5]. Однак в економічній літературі недостатньо вивчається механізм оздоровлення саме тих банків, що мають проблеми, але продовжують працювати в режимі антикризового управління без введення в режим тимчасової адміністрації.